

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ТЕХНОЛОГИИ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО ЗА IX КЛАС (ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

В учебната програма по *технологии и предприемачество* за IX клас се реализира приемственост със съдържанието на обучението от VIII клас.

Съдържанието на програмата е насочено към разширяване на технологичната и предприемаческата компетентност, както и към формирането на умения за установяване на пригодността към дадена професия.

Целта е:

- Разширяване на придобитите знания за пазарно взаимодействие в кръговрата на икономическата активност чрез включване ролята на държавата.
- Формиране на предприемаческа и технологична култура и готовност за придобиване на икономически знания.
- Формиране на умения и навици за структуриране на придобитите икономически знания при избор на кариера.

Учебното съдържание отново е структурирано в пет обобщени теми:

1. Професия и кариера
2. Пазарна икономика
3. Предприемачески процес
4. Технологии
5. Предприемаческа инициатива

Водещи подходи са:

- модулно-интегративен;
- учене чрез практика;
- учене чрез преживяване
- уеб-базирано обучение

В обобщена тема **„Професия и кариера”** основните акценти са върху уменията за установяване на съответствието между трудов процес и трудова среда на професии, изискващи специална квалификация.

Практическата работа е свързана с проучване и запознаване със средствата и предмета на труда на професии, които включват управление и контрол на машини и съоръжения от място и дистанционно.

Учениците използват разнообразни източници за разработване на компетентностен модел на поведение, свързан с избор на професия и кариера.

В обобщена тема „**Пазарна икономика**” основните акценти са върху задълбочаване и разширяване на икономическите знания за това как обществото организира своята икономика и ролята на предприятието като конкретна стопанска единица. Практическата дейност – реализиране на конкретни проучвания, анализ и обработка на резултати, подпомага придобиването на компетентности за вземане на обосновани решения. На учениците се предоставя възможност за самостоятелна работа с различни източници на информация, като се стимулират критично мислене и умения за презентиране.

В обобщена тема „**Предприемачески процес**” се акцентира върху мястото на предприемачеството в условията на свободна стопанска инициатива, пазарната среда с анализ на конкуренцията и потребителите, финансовите пазари, като част от пазарите на ресурси, и възможните взаимодействия със синдикатите. Водещо място заема работата в екип за разработването и осъществяването на проекти, както и тяхното презентиране. Учителят стимулира новаторския подход при решаване на практически задачи, както и способността да се планират и управляват проекти.

В обобщена тема „**Технологии**” акцентите са върху уменията за установяване на предимствата и недостатъците на формите за организация на производствения процес. Стимулират се дейности, в които се прилагат достъпни програмни продукти за компютърно моделиране. Формира се отношение към ползата от енергийната ефективност и безотпадните технологии за здравето, безопасността, опазването на околната среда и устойчивото развитие.

В обобщена тема „**Предприемаческа инициатива**” основните акценти са върху уменията да се анализират бизнес идеи и да се откриват печелившите за създаване на нов бизнес, да се организира и управлява ефективно фирма с конкретен предмет на дейност. Практическата работа е свързана с придобиване на знания и умения, свързани с работа в екип, докосване до истинските проблеми на предприемача и развитие на активност и предприемаческо поведение.

Организацията на обучението по *технологии и предприемачество* включва интегрирани уроци, лабораторни занятия, разработване на проекти и наблюдения в реална производствена и бизнес среда, проучвания, симулационни и интерактивни методи, реализирани с конкретен софтуер.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

Област на компетентност	Стандарти	Очаквани резултати
Образование и кариера	Разграничава и анализира професиите в производството и услугите.	Проучва и описва професии в производството и услугите, включващи управление на машини, съоръжения и извършване

		<p>монтаж на изделия.</p> <p>Разграничава етапите на трудовия процес и описва трудовата среда на професии изискващи специална квалификация.</p>
	Разбира ролята на ключовите компетентности за професионалното развитие и кариерата и аргументира адекватна самооценка.	<p>Съставя профил на знанията, уменията и качествата, необходими за професии, изискващи специална квалификация.</p> <p>Съпоставя учебните си постижения с изискванията на предпочитана специалност от дадена професия.</p>
	Развива лична мотивация за избор на професия и нагласа за „учене през целия живот“.	Определя кръга на личните си интереси и способности при вземане на решение за избор на професия.
Икономика	Разбира принципа на доброволната размяна на стопанските субекти и кръгооборота „пари –продукти - ресурси“.	<p>Обяснява участието на държавата в стопанския живот.</p> <p>Разбира значението на данъците и разграничава видове данъци.</p> <p>Разбира връзката между информационното осигуряване в икономиката и източниците на информация.</p>
	Познава стълбовете на свободната инициатива – частна собственост, ценова система, пазарна конкуренция и предприемачество.	<p>Обяснява пазарното равновесие.</p> <p>Придобива умения за графично представяне на връзката между търсене и предлагане.</p> <p>Анализира възможности за защита на конкуренцията.</p>
	Взема обосновани решения при избора между спестяване, потребление и инвестиции.	<p>Познава осигурителната система.</p> <p>Оценява застраховките като средство за минимизиране на щетите от различни видове риск.</p>
	Познава основните финансови инструменти и техните характеристики.	<p>Оценява и характеризира източници за финансиране на собствен бизнес.</p> <p>Описва финансовите пазари и анализира дейността им.</p>
	Анализира и използва информация за пазара на труда – регионален, национален и европейски.	<p>Констатира връзката между производителност на труда, квалификация и работна заплата.</p> <p>Изследва действието на закони, регулиращи трудовите правоотношения.</p>
Предприемачество и бизнес среда	Познава същността и функционалната роля на предприемачеството в механизма на пазарната икономика.	<p>Познава, обсъжда и сравнява системите за организиране на икономиката, като извежда предимствата на свободната стопанска инициатива.</p> <p>Осъзнава значимостта на предприемаческата дейност - умението да се генерират и реализират идеи, да се разграничават ползите и рисковете, да се реализира ефективно управление.</p>
	Анализира и оценява характеристиките на бизнес средата за осъществяване на	Характеризира отделните аспекти на бизнес средата и определя степента им на влияние върху предприемаческата дейност.

	предприемаческа дейност.	Анализира пазарната среда с пряко въздействие - потребители, конкуренти, доставчици, партньори.
	Познава пазарите на ресурси и връзката им с производството на продукти (стоки и услуги)	Обсъжда характерните особености на отделните пазари на ресурси (човешки, суровинни, финансови и информационни). Анализира факторите, които влияят върху производството и разпределението на стоки и услуги.
	Разбира значението на заинтересованите страни (потребители, конкуренти, синдикати, местна и централна власт) в предприемаческата дейност.	Умее да прави анализ на конкуренцията. Познава дейността на синдикатите и обсъжда ролята им относно предприемаческата инициатива. Анализира позицията на потребителите.
Технологично развитие и предприемачество	Сравнява и оценява технологии по функционални, технически и експлоатационни характеристики за осъществяване на собствена идея.	Разграничава форми на организация в производството и услугите. Наблюдава трудовата среда в производството и услугите и посочва предимства и недостатъци на формите на организация.
	Аргументира избора на технология като конкурентно предимство на фирмата.	Разбира значението на механизирани и автоматизирани технологии за постигане на висока производителност. Проучва технологии и разработва модел за развитие на фирма в конкурентна среда.
	Оценява стоки и услуги по критерии за иновативност, качество, енергийна ефективност и безопасност на околната среда.	Разбира, че енергийната ефективност е предимство на дадена технология. Проучва производства на продукти и услуги, свързани с енергийната ефективност и безопасността на околната среда.
	Подбира целесъобразни информационни и комуникационни технологии за откриване и решаване на проблеми в предприемаческата дейност.	Използва електронни ресурси за получаване и обработване на маркетингова информация при разработване на собствена предприемаческа идея.
Собствен бизнес	Познава основните правни форми и възможности за организиране на фирма.	Очертава основните принципи на функциониране на предприятието като субект на стопанската дейност. Проучва най-често срещаните форми на предприятия на националния пазар.
	Оценява и избира иновативни стратегии за успешно реализиране на предприемаческата си идея.	Проучва потребностите на националния пазар и разработва варианти за собствен бизнес.
	Ориентира се в процесите на планиране, организиране, ръководство и контрол на бизнеса.	Подбира подходяща информация и анализира успешни стратегии, приложими към собствената идея.

Разбира управленския процес в стопанската дейност.	Подбира управленски модел, подходящ за реализиране в собствен бизнес.
Работи ефективно в екип и предприема действия за реализиране на своята идея.	Изследва предпоставките за успех на управлението на фирмата – професионализъм и лични качества, индивидуални умения и компетентност на екипа. Оценява приноса на екип, вземащ решения за успешното реализиране на бизнес идеята.
Разработва и участва в проекти за реализиране на бизнес и социални идеи в учебна среда.	Обосновава решение относно избрана стратегия за реализиране на собствен бизнес.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
1. Професия и кариера		
1.1. Професия и трудова среда	<ul style="list-style-type: none"> Проучва и описва професии, свързани с умения за управление на машини и съоръжения, както и способност за приспособяване към технологични нововъведения. Установява съответствието между трудов процес и трудова среда на професии, изискващи специална квалификация. 	<p>управление на машини управление на съоръжения оператор на машина технологично нововъведение професионална квалификация</p>
1.2. Професионален избор	<ul style="list-style-type: none"> Познава средствата и предмета на труда на професии, свързани с управление и контрол на машини и съоръжения от място и дистанционно. Разработва модел на кръга от интереси и учебни постижения за установяване на пригодност към специалност от дадена професия. 	<p>дистанционно управляема техника спецификация оборудване образователни интереси професионални интереси професионална пригодност специалност професия и специалност</p>
1.3. Професионално развитие и кариера	<ul style="list-style-type: none"> Използва разнообразни източници за съпоставяне на полезна информация при избор на професия и кариера, като преодолява установени семейни и обществени стереотипи. 	<p>професионална кариера информационен източник за професия и кариера</p>

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
	<ul style="list-style-type: none"> • Разработва компетентностен модел на поведение и го съотнася към дейностите, свързани с предпочитана професия и кариера. 	<p>компетентностен модел професионално ориентиране училищно консултиране</p>
2. Пазарна икономика		
2.1. Ролята на държавата в кръгообразния поток „пари – ресурси – продукти“. Основни функции на държавата в икономиката	<ul style="list-style-type: none"> • Изброява основните функции на държавата като потребител и производител. • Описва закони, определящи стандарти и правила за защита на потребителите. 	<p>държавна намеса държавно управление обществени услуги пазарни дефекти външни ефекти (ползи и вреди)</p>
2.2. Държавата и нейният бюджет	<ul style="list-style-type: none"> • Описва принципната схема на кръгообразния поток на икономическата активност. • Разбира ролята на държавата в кръгообразния поток. • Оценява как държавата набира и изразходва средства. • Знае как се издържат и управляват видовете държавни дейности. 	<p>бюджет балансиран бюджет държавен бюджет бюджетна процедура данъци субсидии акцизи мита</p>
2.3. Как се конкурират предприятията. Поведение на предприятието при свършена и несвършена конкуренция	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава формите на проявление на пазарна конкуренция. • Анализира възможностите за въздействие върху пазарната цена. • Анализира възможностите за защита на конкуренцията. 	<p>монопол олигопол регулирани цени антитръстово законодателство монополистична фирма</p>
2.4. Риск и застраховка. Видове застраховки	<ul style="list-style-type: none"> • Обяснява застраховането като средство за защита от различни рискове. • Сравнява предимства и недостатъци на видовете застраховки. 	<p>застраховане застрахователен риск щета и обезщетение застрахователна премия</p>
2.5. Социално осигуряване	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира необходимостта от осигурителна система. • Познава принципите на организация на социалното осигуряване. • Разпознава различните видове пенсии. 	<p>здравно осигуряване пенсионна осигуряване пенсия</p>
2.6. Финансово осигуряване на предприятието. Същност	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава краткосрочно и дългосрочно финансиране. • Оценява и характеризира източници за финансиране на собствен бизнес. 	<p>неразпределена печалба амортизационни</p>

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
на финансите. Собствено финансиране	<ul style="list-style-type: none"> • Описва финансовите пазари и анализира дейността им. • Проучва други форми за финансиране. 	отчисления банков кредит ценни книжа финансови пазари лизинг
2.7. Пари и финансови институции	<ul style="list-style-type: none"> • Обяснява участието на банките в стопанския живот. Описва структурата на националната банкова система. • Обяснява принципите на парично-кредитната политика. • Взема решения при управление на виртуален модел на банка. 	банкови резерви сконтов процент задължителни минимални резерви ликвидност пари парична маса депозит кредитна карта дебитна карта лихвен процент
2.8. Непазарни сили, оказващи влияние при заетостта и при определяне на трудовото възнаграждение	<ul style="list-style-type: none"> • Познава основните правни норми, регламентиращи заетостта. • Обяснява ролята на синдикатите като фактор на непазарно влияние върху условията на труда и работната заплата. 	кодекс на труда трудов договор социални придобивки минимална работна заплата извънреден труд синдикална защита
3. Предприемачески процес		
3.1. Предприемаческа дейност и бизнес среда	<ul style="list-style-type: none"> • Анализира основните насоки от дейността на предприемача – генериране и реализация на идеи, поемане на риск, иновативно управление. • Описва и анализира пазарната среда – потребители, конкуренти, доставчици, партньори. • Коментира стратегии на предприемача в пазарната среда. 	иновация риск бизнес среда
3.2. Ресурси, производство и разпределение на продукти	<ul style="list-style-type: none"> • Познава факторите и средствата за производство. • Коментира характерните особености на пазарите на суровини. • Описва информационния пазар и аргументира необходимостта от съществуването му. • Описва финансовите пазари и анализира дейността им. 	суровинни ресурси енергийни ресурси информационни ресурси информационен поток сведения, данни

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
3.3. Заинтересовани страни и предприемаческа дейност	<ul style="list-style-type: none"> • Анализира конкуренцията. • Очертава допирните точки на предприемачеството със синдикалната дейност. • Обяснява основните нагласи и изисквания на потребителите. • Обяснява въпросите, свързани с интелектуалната собственост и авторските права. 	<p>приемащи цената търсещи цената патент авторско право търговска марка нагласи потребности</p>
4. Технологии		
4.1. Автоматизирани системи в производството и услугите	<ul style="list-style-type: none"> • Познава особеностите и ролята на механизацията и автоматизацията. • Познава предназначението и описва принципа на действие на автоматични устройства и ГАПС. • Посочва мястото на компютъра и дигиталните средства в процеса на автоматизация. • Разработва компютърен модел на автоматизиран технологичен процес. 	<p>механизация на производството автоматизация автомат за продажба на пакетирани стоки автоматизирана система автоматичен цех автоматичен завод</p>
4.2. Роботизирани технологии	<ul style="list-style-type: none"> • Познава същността, функциите и действието на роботите. • Описва ефекта от роботизацията върху производството и услугите. • Разработва и обосновава модел на роботизирано работно място. • Познава възможности за компютърно управление при създаване на безлюдни заводи и в научноизследователската дейност. 	<p>робот роботизирани технологии роботика</p>
4.3. Производствен процес и трудова среда	<ul style="list-style-type: none"> • Описва форми на организация на производствения процес, като посочва предимства и недостатъци. • Обяснява характеристиките на трудовата среда и посочва ползата от интегрирано работно място. • Познава начини за използване на електронни ресурси за достигане до маркетингова информация. 	<p>организация на производствения процес индивидуална и групова организация автоматична линия гъвкава автоматизирана производствена система технологична система трудова среда интегрирани работни места електронни ресурси</p>
4.4. Ефективно производство	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира взаимовръзката между технология и ефективност на производството. 	<p>безотпадни технологии технологии за</p>

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
	<ul style="list-style-type: none"> Оценява икономическите и екологичните ползи от енергоспестяването и безотпадните технологии. Разбира, че техническите и експлоатационните характеристики на машините и съоръженията са свързани с жизнения цикъл на изделията, здравето, безопасността, опазването на околната среда и устойчивото развитие. 	рециклиране суровинни източници енергийни носители енергийна ефективност
5. Предприемаческа инициатива		
5.1. Поведение на предприемача, действащ на националния пазар. Проучване на пазара	<ul style="list-style-type: none"> Познава инструментариума на маркетинга. Проучва потребностите на националния пазар и разработва варианти за собствен бизнес. Проучва потребителското търсене, систематизира резултатите и взема решение относно свой целеви пазар. 	маркетинг пазарен сегмент, ниша покупателно поведение пазарна реакция
5.2. Анализ на конкуренцията	<ul style="list-style-type: none"> Познава и прилага традиционни и специфични методи за проучване на конкуренцията. Определя конкурентните предимства на своя бизнес. Познава КСО като конкурентно предимство в глобалното общество. 	пазарно проучване наблюдение и анкета сравнителен конкурентен анализ специализирани изложения мостри
5.3. Бизнес планиране – видове, поставяне на цели. Процес на бизнес планиране. Бизнес план на учебна фирма	<ul style="list-style-type: none"> Обобщава необходимостта от бизнес планирането. Разграничава етапите на процеса на бизнес планиране. Познава структурата на бизнес плана на учебна фирма. Дискутира в екип и взема решение относно стратегическите цели на фирмата. Разработва маркетингова стратегия на фирмата. Изработва идея за рекламна брошура и рекламен плакат. Разработва бизнес план на фирмата. 	бизнес план цел бизнес планиране бизнес план маркетингова стратегия маркетингов бюджет
5.4. Стратегическо управление. Формулиране и реализация на организационна стратегия	<ul style="list-style-type: none"> Определя и степенува организационните цели. Разработва стратегия на конкретна учебна фирма. 	мисия на фирма визия на фирма стратегически цели оперативни цели

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
5.5. Ръководство и контрол. Стилове на ръководство. Лидерство	<ul style="list-style-type: none"> Обяснява различни стилове на ръководство. Разграничава типове лидери. Избира система за контрол на собствен бизнес. 	<p>стил на ръководство типове лидери делегиране на правомощия техники за контрол</p>
5.6. Организиране на дейността по разработване на проектното задание. Избор на правна форма	<ul style="list-style-type: none"> Познава съвременната нормативна уредба. Приема изгодни за работа в реална бизнес среда решения. 	<p>търговски закон устав на фирма общо събрание на фирма управителен съвет съвет на директорите</p>
5.7. Бизнес идея. Избор на предмет на дейност по проектното задание	<ul style="list-style-type: none"> Оценява реалните пазарни условия. Сравнява алтернативни възможности за реализиране на бизнес идея. Пресмята равновесна точка и определя обем продажби. 	<p>постоянни разходи променливи разходи равновесна точка себестойност</p>
5.8. Оценяване на продукта или услугата. Предварителен бизнес план	<ul style="list-style-type: none"> Използва резултати от маркетингово проучване при разработка на предварителен бизнес план. Познава методи за определяне на цена на продукта или услугата. Пресмята равновесна точка и определя обем продажби и цена. 	<p>маркетингово проучване анкетирание цена и ценообразуване пазарна ниша стока услуга</p>
5.9. Управление на фирмата. Модел на управление на фирмата	<ul style="list-style-type: none"> Дискутира в екип и взема решение относно модел на управление на фирмата. Разграничава функциите и задълженията на отговорните ръководители. Избира лидерска позиция. 	<p>модел на управление верига на командите делегиране на правомощия фирмена култура автобиография мотивационно писмо длъжностна характеристика трудова договор</p>
5.10. Управление на производствения процес и продажбите	<ul style="list-style-type: none"> Разработва производствена програма за избрания продукт (стока или услуга). Подбира методи за ефективна продажба и реализира приходи от продажби. 	<p>производствена програма техники за продажба реклама връзки с обществеността</p>
5.11. Финансови разчети на	<ul style="list-style-type: none"> Систематизира данни и работи с отчетна документация. 	<p>отчетна документация</p>

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
фирмата	<ul style="list-style-type: none"> • Приема отчета за приходите и разходите на фирмата. • Разбира реалните проблеми на предприемача. • Преценява риска на работата в реална бизнес среда. 	отчет за приходи и разходи годишен отчет данъчни задължения ПКО РКО платежно нареждане печалба дивидент персонал заплати
5.12. Умения за презентиране	<ul style="list-style-type: none"> • Изработване на презентации чрез информационни технологии. • Развиване на уменията за онагледяване на данни. • Формиране на умения за говорене пред публика. 	структура на проект графични изображения слайдове шрифтове език на тялото

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет технологии и предприемачество в IX клас е определеният годишен брой часове в прилагания в училището рамков учебен план.

Допълнителни уточнения за конкретния учебен предмет

Необходимо е да се постави акцент върху активните методи на обучение, което допринася най-вече за изграждането на ключови компетентности у учениците за изпълнението на бъдещите им роли на самонаети и наети лица на пазара на труда. Като основни методи на обучение следва да се използват: казуси, делови игри, мозъчна атака, работилница за идеи, симулация, уеб-базирано обучение и др.

Учебното съдържание се визуализира със схеми, таблици, диаграми, макети, слайдове, анимация, 3D модели и др. Част от занятията се провеждат в учебна зала, оборудвана с компютри. Учениците изпълняват конкретни задачи под наблюдението и ръководството на преподавателя, използвайки екипен и проектен подход.

Препоръчително разпределение на часовете:

За нови знания	56%
За упражнения	10%
За преговор	4%
За обобщение	4%
Практически дейности/лабораторни упражнения	20%
За контрол и оценка (за входно и изходно ниво, за класни и за контролни работи)	6%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

- Препоръчва се оценяване на входно ниво с тест или друг вид контролна работа и на изходно ниво в края на учебната година.
- Текущи оценки се поставят върху резултатите от практическата и теоретичната работа на учениците по всяка тема.
- Оценяват се равнището на теоретичните и фактологичните знания, познавателните и практическите умения, както и креативността, инициативността, предприемчивостта и творческите изяви и постижения.
- Оценяват се уменията за осъществяване на устна и писмена комуникация и в уеб пространството с използване на точна терминология.
- Оценяват се практическите умения за създаване на модели и предприемачески проекти и проекти по критерии за качество, безопасност, енергийна ефективност и икономичност.
- Оценява се иновативен подход при решаване на проблемни ситуации.

Съотношение при формиране на срочна и годишна оценка:

Текущи оценки (от устни, от писмени, от практически изпитвания)	60%
Оценки от контролни работи	15%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, на лабораторни упражнения, работа по проекти и др.)	25%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Компетентности в областта на българския език

Разбира, използва, съпоставя, оценява и осмисля различни по формат текстове (непрекъснат – писмена реч, организирана в изречения, структурирани в абзаци; прекъснат – таблица, графика, диаграма, списък, изображение и др.; смесен – комбинация от прекъснат и непрекъснат текст), включително и дигитални, за изпълнение на определени задачи.

Образователна среда

Препоръчително е наличието на специализиран кабинет, оборудван с дидактически материали и компютри, където да се изпълняват учебни дейности с интелектуален характер, и учебна работилница, снабдена с материали, инструменти, машини, приспособления, за изпълняване на технологични дейности с манипулативен характер.

Работа по проекти

Осигуряване на възможност за самостоятелно и екипно разработване и реализиране малки проекти по теми от учебната програма. Препоръчва се и въвеждането на ролеви игри като едни от най-лесните и практични начини да създадем среда на учениците да практикуват ново умение.

Интегративни връзки

Овластяването на теоретичните и фактологичните знания, познавателните и практическите умения се осъществява на две интегративни равнища – междупредметно и вътрешнопредметно. Междупредметната интеграция приоритетно включва знания, умения и отношения, изградени чрез учебните предмети математика, физика и астрономия, химия и опазване на околната среда, биология и здравно образование, информационни технологии, български и чужд език, изобразително изкуство. Интегрирането на научни и технологични знания и умения дава възможност на учениците, от една страна, да разбират приложението на естествените науки в живота на човека, тяхното практическо и преобразуващо въздействие, а от друга страна, да виждат научния принос, възможностите и принципите в технологиите. Вътрешнопредметната интеграция включва приемственост и надграждане на знанията, уменията и отношенията между отделните теми за VIII клас и тези за IX клас.

Извънучилищни инициативи и дейности

За задълбочаване на знанията и практическите умения на учениците се препоръчват посещения на обекти за наблюдения на действителен производствен процес и трудова среда. Добре е да се осигури възможност на учениците да видят реални автоматизирани цехове и участъци, да се запознаят с професиите на хората, които ги обслужват, да коментират икономическия ефект от автоматизацията.

Препоръчва се и участие във фестивали, чествания, празници, конкурси и състезания, младежки домове и читалища; участие в националната инициатива „Мениджър за един ден”, иновационни лагери и др.